

Petr Štica, *Cizinec v tvých branách. Biblické podněty pro etickou reflexi migrace*. Praha: Karolinum, 2010, 120 s. ISBN 978-80-246-1824-1

MIREIA RYŠKOVÁ

Protože migrace a imigrace jsou v současné době nejen v Evropě, ale na celém světě důležitým společenským jevem, který klade na jednotlivé státy značné nároky (nejen ekonomické), je z hlediska křesťanské sociální etiky důležité podívat se, jaké principy a podněty poskytuje biblická zvěst k uchopení tohoto jevu a jeho spravedlivému řešení. Této reflexi je věnována publikace Petra Štici. Jde o práci relativně nevelkého rozsahu, ale velmi důležitou z hlediska obsahu. Práci na dané téma u nás není mnoho, přestože se nás fenomén migrace jako společnosti i církve bezprostředně týká ve větší míře než dřív.

V první části své práce objasňuje autor, jak je třeba chápat biblické texty ve vztahu ke křesťanské sociální etice (tedy základy biblické hermeneutiky ve vztahu k etickým otázkám). Tato kapitola shrnuje důležité zásady pro práci s biblickými texty jakožto zdroji pro etickou reflexi současných otázek. V době, kdy autor psal svou práci, ještě nebyl vydán důležitý dokument Papežské biblické komise Bible a morálka, který uvádí základní kritéria pro interpretaci a aplikaci biblických textů na etické otázky dneška. Autorovy závěry se dají s tímto dokumentem dobře sladit. Petr Štica si je velmi dobře vědom rozdílnosti historických situací i myšlení lidí tehdy a nyní. Proto jím formulované zásady pro aplikaci biblických textů jsou správné a pro praxi užitečné.

Druhá kapitola nejdříve uvádí čtyři základní termíny, jimiž Starý zákon označuje cizince, z nichž dva jsou negativní (nokri, zar) a dva pozitivní (ger, tošav), čímž zároveň ukazuje na důležitou diferenciaci mezi cizincem (cizozemcem, cizákem), který se nemíní integrovat, a cizincem, který – aniž se zcela vzdává své identity – se do společenství, kam přichází, integruje tím, že přijímá zásadní hodnoty daného společenství, resp. je nenarušuje. Otevírá se tím problematika rovnováhy mezi partikularismem a universalismem, která byla důležitá ve starověku a která je (snad ještě mnohem více) důležitá i dnes. V dalším textu kapitoly ukazuje autor na konkrétních textech, jak důležité místo zaujímal v bibli problematiku spravedlivého vztahu k cizincům.

Ve Starém zákoně cizinci ve smyslu gér a tošav patřili k chráněné skupině obyvatel a Izraeli bylo uloženo přikázání se k nim spravedlivě chovat, dokonce je milovat jako bratry. To ovšem za předpokladu jejich respektu vůči základním hodnotám Izraele (dodržování základních náboženských a etických předpisů Zákona). Tím se zároveň se ukazují i limity biblického chápání (jak to již vyjádřila úvodní hermeneuticky orientovaná kapitola), totiž nárok na převzetí náboženského a hodnotového systému přijímající země. Právě tato otázka je dnes jedním z klíčových problémů (viz spor o šátky v současné Evropě) na škále integrace a zachování vlastní identity. V tomto směru se současná

evropská společnost svými postoji podobá mnohem víc starověkému Římu než Izraeli. Na náboženská společenství však její adekvátní řešení klade nemalé nároky. Petr Štica vysoce oceňuje zákonodárství Starého Zákona ve vztahu k cizincům, neboť jeho příkázání ochrany a respektu vůči cizincům nemá ve starověku obdoby a Bůh Izraele je představen jako goel, tedy ten, kdo se cizinců ujímá a zastává. Přes určitou podmíněnost otevřenosti starozákonního Izraele ve vztahu k cizincům jsou starozákonní výpovědi, jak je autor komentovaně probírá, svědectvím o úctě vůči cizincům, která je teologicky zakotvena v Božím jednání, a ukazují směr řešení i pro současnost.

V Novém zákoně a v pobiblických novozákonních spisech není problematika cizinců tak výrazně tematizována jako ve Starém zákoně, což bylo dáno změněnou situací, a to zejména charakterem povelikonoční církve. Petr Štica se zabývá konkrétními texty z evangelií, které ukazují Ježíšův přístup ke všem lidem bez rozdílu (včetně cizinců) vyjádřený i jeho nárokem na službu těm nejmenším, s nimiž se ztotožňuje (kam patří podle autora samozřejmě i cizinci jako skupina ohrožená ostrakizací). Další spisy Nového zákona i apoštolských otců svědčí o překročení etnických hranic a realizaci misijního poslání církve ke všem národům bez rozdílu, s čímž byla v obcích spojena i služba přicházejícím hlasatelům a posléze bratřím a sestrám ve víře vůbec.

Důležitou podkapitulu v rámci druhé kapitoly představuje text před závěrečným shrnutím, který se zabývá otázkou Ježíše jako cizince a křesťanů jako cizinců na této zemi. Vztah k cizincům není zakotven jen ve zkušenosti Izraele s pobytem v cizině, nýbrž i v povaze Boha a potažmo Ježíše jako toho, kdo je stále jiný a odlišný od tohoto světa, neboť tento svět radikálně transcenduje. Zejména Janovo evangelium reflektuje onu Ježíšovu jinakost; on je ten, který přichází z nebe, kdo není přijat a kdo se vrací k Otci. Domnívám se, že tento teologický motiv ve vztahu k problematice cizinců by si zasloužil ještě dalšího rozpracování.

I křesťané jsou na této zemi cizinci, byť sdílejí s ostatními jejich osud, neboť mají svou vlast v nebi. Toto pojetí jen vyjadřuje novou zkušenost křesťanů v antickém světě. Tady byl autor mohl navázat i na problematiku židovské diaspory, která křesťanské marginalizaci ve společnosti předcházela. Vědomí odcizenosti v tomto světě mělo podle autora pozitivní dopad na vztah křesťanů ke konvertitům z nežidovského prostředí i na pohostinnost vůči cizincům.

Ve třetí kapitole nabízí autor relevantní principy biblické antropologie pro křesťanskou sociální etiku a její chápání problematiky migrantů a cizinců. Podle autora je to především stvoření člověka jakožto Božího obrazu a jeho vykoupení v Ježíši Kristu, což jsou základní konstanty lidské důstojnosti a jeho poslání ve světě, a ze stvoření a vykoupení plynoucí univerzalistická perspektiva jednoho světa, který je pro všechny lidi společný.

Šticova práce zaplňuje určitou mezeru v naší teologické produkci v oblasti sociální etiky, a to jak pro formulování teoretických východisek k interpretaci biblických textů, tak pro konkrétní podněty, jež lze z biblických textů vyvodit i pro současnost ve vztahu k cizincům. Je příkladem zodpovědné práce s biblickými texty na poli etiky.